

Czy duchowny diecezjalny może pozwać prowincjała i prowincję przed sąd diecezjalny?

Dobre imię, będąc wartością wielkiej wagi, w Kościele katolickim chronione jest nie tylko przez normy moralne, lecz także przez przepisy prawa kanonicznego¹. Bezpośrednio chroni je kan. 220 kodeksu prawa kanonicznego² stanowiący: „Nikommu nie wolno bezprawnie naruszać dobrego imienia, które posiada inna osoba”. Dobrego imienia można bronić na gruncie kanonicznego prawa karnego, czyli poprzez odwołanie się do normy zawartej w kan. 1390 § 2: „Kto składa przełożonemu kościelnemu inne oszczercze doniesienie o przestępstwie lub w inny sposób bezprawnie narusza czyjeś dobre imię, powinien być ukarany sprawiedliwą karą, zgodnie z przepisem kan. 1336 § 2-4, do której ponadto może zostać dołączona cenzura”. Dobre imię może być także chronione przez kanoniczne „pozwy cywilne” odwołujące się na zasadzie *causae iurium* do przepisów prawa świeckiego obowiązujących na danym terenie, czyli do prawa krajowego.

W tym artykule przedstawiony zostanie przypadek i na jego kanwie udzielona zostanie odpowiedź na tytułowe pytanie: *Czy duchowny diecezjalny może pozwać prowincjała i prowincję przed sąd diecezjalny?* Powyższe rozważania mają charakter teoretyczny, ale praktyczne znaczenie.

To ostatnie wynika z tego, że w ostatnich latach obserwuje się wzrost poziomu kultury prawnej wśród wiernych, w tym duchownych (kan. 207 § 1) w Kościele

¹ P. Skonieczny, *La buona fama: problematiche inerenti alla sua protezione in base al can. 220 del Codice di Diritto Canonico latino*, Romae 2010.

² *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus. Kodeks prawa kanonicznego, promulgowany przez papieża Jana Pawła II w dniu 25 stycznia 1983 roku. Stan prawny na dzień 18 maja 2022 roku. Zaktualizowany przekład na język polski*, Poznań 2022.

w Polsce na gruncie prawa kanonicznego oraz wzrost wrażliwości wiernych na własną krzywdę wyrządzoną im przez podmioty władzy w Kościele, w tym ordynariuszy (kan. 134). Powoduje to, że wierni chcą coraz częściej szukać sprawiedliwości nie poza Kościołem, czyli np. w sądach powszechnych (państwowych), lecz w samym Kościele, to znaczy – mówiąc językiem prawniczym – w jego aparacie wymiaru sprawiedliwości. Taki trend powinien być oceniony pozytywnie co najmniej z dwóch powodów. Po pierwsze, może być uznany za wyraz przekonania, że Kościół posiada realnie, a nie tylko iluzorycznie działający jeden z kluczowych elementów *societas perfecta*, czyli potrafi swoje cele osiągać przy pomocy posiadanych przez siebie środków – w tym przypadku potrafi wymierzyć sprawiedliwość. A po drugie, może to być wyraz pragnienia załatwiania spraw, które toczą się między „ludźmi Kościoła” w Kościele, czyli bez wyciągania tych spraw „na zewnątrz”.

1. Opis przypadku

Kapłan diecezjalny poczuł się zniesławiony słowami prowincjała, który wyrażając znieważające treści, działał jako wyższy przełożony zakonny. Po nieskutecznym wezwaniu zarówno prowincjała, jak i prowincji do usunięcia skutków tego naruszenia i pojednania w myśl kan. 1713, kapłan diecezjalny, opierając się na przepisach kan. 221 § 1 oraz kan. 1400 § 1 nr 1, kan. 1401 nr 1, wystąpił z żądaniem, aby sąd diecezjalny *locus nescio* (L.N.), który jest właściwy z uwagi na miejsce stałego kanonicznego zamieszkania prowincjała (kan. 1408) oraz z uwagi na kan. 1411 § 2, na podstawie kan. 128 w trybie *causae iurium*, czyli w zw. z kan. 1290 i kan. 22 w zw. z art. 23 i 24 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1610, 1615, 1890, 1933), nakazał: 1) prowincjałowi oraz 2) prowincji usunięcie skutków naruszenia dobrego imienia poprzez złożenie oświadczeń w określonej formie.

Sąd diecezjalny L.N., kierując się kan. 1505 § 1, odrzucił pozew z powodu swojej niewłaściwości, uzasadniając, że prowincja jest częścią zgromadzenia na prawie papieskim i posiada „przywilej egzempcji”, przez co „nie podlega jurysdykcji” sądu diecezjalnego L.N., zaś prowincjał jest członkiem i wyższym przełożonym tego zakonu. Oficjał w tym dekreście nie przytoczył innych przepisów prawa.

Pytanie brzmi: czy stanowisko sądu zaprezentowane w dekreście oficjała jest prawidłowe?

2. Rozwiązanie przypadku

W kan. 1427 § 3, w którym stanowi się, że gdy chodzi o spór, w którym uczestniczy osoba zakonna (*persona religiosa*), w pierwszej instancji orzeka sąd diecezjalny. Skoro *lege non distinguente*, „osoba zakonna” (*persona religiosa*), o której stanowi się w przywołanym przepisie, może oznaczać: 1) zakonną osobę fizyczną (*persona physica religiosa*) lub 2) zakonną osobę prawną (*persona iuridica religiosa*)³. Należy przyjąć, że ustawodawca celowo użył tak pojemnego sformułowania jak *persona religiosa*, bez dalszego dookreślenia, aby w ten sposób uczynić tekst normatywny elastycznym i tym samym zakodować z przepisie normy odnoszące się do rozmaitych sytuacji, w tym do takiej sytuacji, jak w przedmiotowej sprawie.

Taki legislacyjny zamysł jest tym bardziej czytelny i klarowny, że w tym samym paragrafie (§ 3) ustawodawca użył zwrotu *religiosas personas physicas vel iuridicas*, czyli sformułował swą myśl bardzo konkretnie i precyzyjnie.

Jest więc jasne, że zakładając racjonalność ustawodawcy – czego *nota bene* podważać w wykładni sądowej nie wolno – nie można twierdzić, że w zakresie znaczeniowym terminu *persona religiosa* nie mieści się 1) *persona physica religiosa*, czyli osoba fizyczna zakonna, a więc wierny, który należy do stanu zakonnego (kan. 207 § 2), czy też, że nie mieści się 2) *persona iuridica religiosa*, czyli zakonna osoba prawna (np. prowincja).

Za takim, jak proponowany powyżej, wynikiem wykładni opowiada się także w kontekście pozwu i prawa wiernego, o którym w kan. 221 § 1, reguła wykładni zawarta w *a contrario* rozumianym kan. 18. Należy podkreślić, że przepis ten zawiera reguły postępowania z tekstem normatywnym obowiązujące każdy podmiot dokonujący interpretacji prawa kościelnego, w tym rzecz jasna sąd.

Można dodać, że za takim właśnie wynikiem wykładni, jak proponowany powyżej, opowiada się *expressis verbis* także kanonistyka⁴.

***

W świetle podanych argumentów wniosek może być tylko jeden – sąd diecezjalny L.N. jest kompetentny do rozpatrzenia przedmiotowej sprawy zarówno w części

³ Por. *Persona*, w: A. Jougan, *Słownik kościelny łacińsko-polski*, Poznań–Warszawa–Lublin 1958, s. 500.

⁴ Zob. np. *The Canon Law. Letter & Spirit: A Practical Guide to the Code of Canon Law*, ed. G. Sheehy, and others, London 1995, nr 2883; G. P. Montini, *De iudicio contentioso ordinario, 1. Pars statica*, Romae 2019, s. 124; por. M. J. Arroba Conde, *Diritto processuale canonico*, Roma 2006, s. 164.

dotyczącej prowincjała, jak i prowincji. Przedstawione przez sąd diecezjalny L.N. stanowisko jest błędne i zaprzecza domniemaniu zawartemu w zasadzie *iura novit curia*.

ABSTRACT

Can a secular cleric sue a provincial and a province in diocesan tribunal?

This article presents a case study on canonical procedural law. The author answers in the affirmative to the title question: can a secular cleric sue a provincial and a province in diocesan tribunal? The author presents legal arguments based primarily on interpretation of law.

Keywords: provincial, province, lawsuit, personal property, can. 220, 1427

ABSTRAKT

Czy duchowny diecezjalny może pozwać prowincjała i prowincję przed sąd diecezjalny?

W tym artykule przedstawiony został kazus dotyczący kanonicznego prawa procesowego. Autorka odpowiada twierdząco na tytułowe pytanie: Czy duchowny diecezjalny może pozwać prowincjała i prowincję przed sąd diecezjalny? Przedstawia argumenty prawne oparte głównie na wykładani przepisów, uzasadniające ten pogląd.

Słowa kluczowe: prowincjał, prowincja, pozew, dobra osobiste, kan. 220, 1427

BIBLIOGRAFIA

---

1. Arroba Conde M. J., *Diritto processuale canonico*, Roma 2006.
2. *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus*. Kodeks prawa kanonicznego, promulgowany przez papieża Jana Pawła II w dniu 25 stycznia 1983

roku. Stan prawny na dzień 18 maja 2022 roku. Zaktualizowany przekład na język polski, Poznań 2022.

3. Jougan A., *Słownik kościelny łacińsko-polski*, Poznań–Warszawa–Lublin 1958.
4. Montini G. P., *De iudicio contentioso ordinario*, vol. 1: *Pars statica*, Romae 2019.
5. Skonieczny P., *La buona fama: problematiche inerenti alla sua protezione in base al can. 220 del Codice di Diritto Canonico latino*, Romae 2010.
6. *The Canon Law. Letter & Spirit: A Practical Guide to the Code of Canon Law*, ed. G. Sheehy, and others, London 1995.